

suam bonis, & fons bonitatis: movens enim omne movet ad aliquid simile sibi. Ad Deum igitur pertinet secundum suam bonitatem quod desideria nostra convenientia, quæ per orationem explicantur, ad effectum convenientem perducatur.

3. Item. Quanto aliqua sunt propinquiora moventi, tanto efficacius impressionem moventis assequuntur: nam & quæ propinquiora sunt igni, magis ab ipso calefiunt. Substantiæ autem intellectuales propinquiores sunt Deo quam substantiæ naturales inanimatæ. Efficacior est igitur impressio divinæ motionis in substantiis intellectualibus quam in substantiis aliis naturalibus. Corpora autem naturalia in tantum participant de motione divina, quod naturalem appetitum boni consequuntur ex ea, & etiam appetitus (1) completionem: quod quidem fit, dum proprios fines consequuntur. Multo igitur magis intellectuales substantiæ desideriorum suorum, quæ per orationem suam Deo offerunt, impletionem consequuntur.

4. Amplius. De ratione amicitiae est quod amans velit impleri desiderium amati, in quantum vult ejus bonum, & perfectionem: propter quod dicitur, quod amicorum est idem velle. Ostensum est autem supra Lib. II. cap. xci. quod Deus suam creaturam amet, & tanto magis unamquamque, quanto plus de bonitate participat, quæ est primum & principale amatum ab ipso. Vult igitur impleri desideria rationalis creaturæ, quæ perfectissime divinam bonitatem participat inter ceteras creaturas. Sua autem voluntas est perfectissima causa rerum: est enim causa rerum per suam voluntatem, ut supra cap. xxiv. ostensum est. Ad bonitatem igitur divinam pertinet ut impleat desideria rationalis creaturæ sibi per orationem proposita.

5. Præterea. Bonum creaturæ derivatum est secundum quamdam similitudinem à bonitate divina. Hoc autem maxime commendabile in hominibus apparet, ut juste petentibus assensum non denegent: ex hoc enim vocantur liberales, clementes, misericordes, & pii. Maxime igitur hoc ad divinam bonitatem pertinet ut piæ orationes exaudiat.

Hinc est quod dicitur in Psalm. cxxiv. 19. *Voluntatem timentium se faciet, & deprecationem eorum exaudiet, & salvos faciet eos*: & Math. vii. 8. *Dominus dicit: Omnis qui petit, accipit, & qui querit, invenit, & pulsanti aperietur.*

CAPUT XCVI.

Quod petitiones orantium non semper admittuntur à Deo.

NON est autem inconveniens, si quandoque petitiones orantium non admittantur à Deo.

1. Ea enim ratione ostensum est cap. præc. quod Deus desideria rationalis creaturæ adimplet, in quantum desiderat bonum. Quandoque autem contingit quod id quod petitur, non est verum bonum, sed apparet, simpliciter autem malum. Non est igitur talis oratio à Deo exaudibilis. Hinc est quod dicitur Jac. iv. 3. *Petit, & non accipit, eo quod male petit.*

2. Similiter autem ex hoc quod Deus ad desiderandum movet, ostensum est cap. præc. conveniens esse quod desideria impleat. Mobile autem ad finem motus non perducitur à movente, nisi motus conti-

(1) *Al. complexionem.*

nueretur. Si igitur motus desiderii per orationis instantiam non continetur, non est inconveniens, si oratio effectum debitum non sortiatur. Hinc est quod Dominus dicit Lucæ xviii. 7. *quoniam oportet semper orare, & non desicere*: & I. Thessal. v. 17. dicit Apostolus: *Sine intermissione orate.*

3. Rursus. Ostensum est loc. citat. quod Deus rationalis creaturæ decenter desiderium implet, in quantum ei appropinquat. Appropinquat autem quis ei per contemplationem, & devotam affectionem, & humilem, & firmam intentionem. Illa igitur oratio quæ sic Deo non appropinquat, non est à Deo exaudibilis. Unde in Psalm. cxi. 18. dicitur: *Respexit in orationem humilium*: & Jac. i. 6. *Postulet autem in fide, nihil hæsitans.*

4. Item. Ostensum est cap. præc. quod ratione amicitiae, Deus vota piorum exaudit. Qui igitur à Dei amicitia declinat, non est dignum ei ejus oratio exaudiatur. Hinc est quod Prov. xxviii. 9. dicitur: *Qui declinat aurem suam ne audiat legem, oratio ejus erit execrabilis*: & Isaia. i. 15. *Quum multiplicaveritis orationem, non exaudiam: manus enim vestrae sanguine plene sunt.*

Ex hac autem radice procedit quod quandoque aliquis Dei amicus non exauditur, quando pro his rogat, qui non sunt Dei amici, secundum illud Hier. vii. 16. *Tu ergo noli orare pro populo hoc, nec assumes pro eis laudem, & orationem, & non obsistas mihi, quia non exaudiam te.*

Contingit autem quandoque quod aliquis ex amicitia denegat quod petitur ab amico, quia cognoscit hoc ei esse nocivum, vel contrarium ei magis expedire, ut Medicus infirmanti quandoque denegat quod petit, considerans quod non expedit ei ad salutem corporis consequendam. Unde cum ostensum sit quod Deus ex amore quem ad creaturam rationalem habet, ejus desideria impleat per orationem sibi propositam, non est mirandum, si quandoque eorum etiam quos præcipue diligit, petitionem non implet, ut impleat quod petenti magis expedit ad salutem, propter quod à Paulo stimulum carnis non amovit, quamvis hoc ter peteret, providens hoc ei esse utile ad humilitatis conservationem, ut habetur II. Cor. xii. unde & Math. xx. 22. quibusdam dicitur: *Nescitis quid petatis*: & Rom. viii. 2. dicitur: *Nam quid oremus sicut oportet, nescimus.* Et propter hoc Augustinus dicit in epist. xxxi. al. xx. xiv. ad Paulinum, & Therasiam: *Bonus Dominus, qui non tribuit sæpe quod volumus ut quod mallemus, attribuat.*

Patet igitur ex præmissis quod eorum quæ fiunt à Deo, causa sunt orationes, & pia desideria. Ostensum est autem supra cap. xliiii. quod divina providentia causas alias non excludit, quin potius ordinat eas ad hoc quod ordo quem apud se statuit, rebus imponatur; & sic causæ secundæ, providentiæ non repugnant, sed magis providentiæ exequuntur effectum. Sic ergo orationes apud Deum efficaces sunt, non tamen ordinem immutabilem divinæ providentiæ solvunt, quia & hoc ipsum quod tali petenti hoc concedatur, sub ordine divinæ providentiæ cadit. Simile est ergo dicere non esse orandum, ut aliquid consequamur à Deo, quia ordo suæ providentiæ est immutabilis, ac si diceretur, quod non esset ambulandum, ut perveniamus ad locum, nec comedendum ut nutriamur: quæ omnia patet esse absurda.

Excluditur ergo ex præmissis duplex error circa orationem. Quidam enim dixerunt nullum esse oratio-

tionis fructum: quod quidem dicebant tam illi qui negabant divinam providentiam omnino, sicut Epicuri, quam illi qui res humanas divinæ providentiæ subtrahebant, sicut aliqui Peripateticorum, nec non & illi qui omnia quæ providentiæ subsunt, ex necessitate contingere arbitrabantur, sicut Stoici. Ex his enim omnibus sequitur quod nullus sit orationis fructus, & per consequens quod omnis Deitatis cultus fiat in vanum: qui quidem error tangitur Malach. iii. 14. *Dixistis, inquit, vanus est qui servit Deo: & quod emolumentum, quia custodimus præcepta ejus, & quia ambulavimus tristes coram Domino exercituum? Quidam vero è contrario divinam dispositionem veritabilem orationibus esse dicebant, sicut Aegyptii dicebant, quod fatum orationibus, & quibusdam imaginibus, sive subfumigationibus, sive incantationibus vertebatur: & ad hunc sensum pertinere videntur quædam quæ in Scripturis divinis dicuntur secundum id quod prima facie apparet ex eis: dicitur enim Isaia xxxviii. 1. quod Isaia ex mandato Domini dixit Ezechia Regi: *Hæc dicit Dominus: Dispone domui tuæ, quia moriturus tu, & non vires*: & post orationem Ezechia factum est verbum Domini ad Isaia dicens: *Vade, & dic Ezechia... Audivi orationem tuam... ecce ego adjiciam super dies tuos quindecim annos*: & Hierem. xvii. 7. dicitur ex persona Domini: *Repente loquar adversum gentem, & adversum regnum, ut eradicem, & destruiam, & disperdam illud. Si pœnitentiam egerit gens illa à malo suo quod locutus sum adversum eam, agam & ego pœnitentiam super malo quod locutus sum ut facerem ei*: & Joelis ii. 13. *Convertimini ad Dominum Deum vestrum, quia benignus, & misericors est, & præstabilis super malitiam. Quis scit, si convertatur, & ignoscat Deus? Hæc autem si secundum superficiem intelligantur, ad inconveniens ducunt.**

Sequitur enim primo quod voluntas Dei sit mutabilis: item quod aliquid ex tempore Deo adveniat: & ulterius quod aliqua quæ temporaliter in creaturis sunt, sint causa alicujus existentis in Deo: quæ sunt manifeste impossibilia, sicut ex superioribus patet. Adversatur autem auctoritatibus sacræ Scripturæ, quæ infallibilem continet veritatem, & expressam: dicitur enim Num. xxi. 19. *Non est Deus quasi homo, ut mentiatur, nec ut filius hominis, ut mutetur.* Dixit ergo, & non faciet: locutus est, & non implebit? & I. Reg. x. 29. *Triumphator in Israel non parceret, & pœnitentiam non flectetur: neque enim homo est, ut agat pœnitentiam*: & Malach. iii. 6. *Ego Dominus, & non mutor.*

Si quis autem diligenter consideret circa prædicta, inveniet quod omnis error qui in his accidit, ex hoc provenit quod non consideratur differentia inter universalem ordinem, & particularem. Cum enim omnes effectus ordinem ad invicem habeant, secundum quod in una causa conveniunt, oportet tanto communiorem ordinem esse, quanto est universalior causa: unde ab universali causa, quæ Deus est, ordo proveniens necesse est quod omnia complectatur. Nihil igitur prohibet aliquem particularem ordinem vel per ordinationem, vel per aliquem alium modum immutari, est enim extra illum ordinem aliquid quod possit ipsum immutari: propter quod non est mirum, si Aegyptii, reducens rerum humanarum ordinem in corpora celestia, posuerunt fatum ex stellis proveniens alicujus orationibus, & ritibus posse immutari: nam extra celestia corpora, & supra ea est Deus, qui potest celestium corporum impedire effectum qui in istis inferioribus ex-

illorum impressione secururus erat. Sed extra ordinem complectentem omnia non potest poni aliquid per quod possit ordo ab universali causa dependens everti: propter quod Stoici, qui in Deum sicut in causam universalem omnium ordinis rerum reductionem considerabant, ponebant quod ordo institutus à Deo nulla ratione possit immutari. Sed in hoc iterum à consideratione universalis ordinis recedebant, quod ponebant orationes ad nihil utiles esse, tamquam arbitrentur voluntates hominum, & eorum desideria (ex quibus orationes procedunt) sub illo universali ordine non comprehendi: cum enim dicunt, quod sive orationes fiant, sive non, nihilominus idem effectus sequitur in rebus ex universali ordine eorum, manifeste ab illo universali ordine vota orantium sequestrant: si enim hæc sub illo ordine comprehendantur, sicut per alias causas, ita & per hæc ex divina ordinatione aliqui effectus sequuntur. Idem ergo erit excludere orationis effectum, & communium aliarum causarum. Quod si aliis causis immobilitas divini ordinis effectus non subtrahit, neque orationum efficaciam tollit. Valent igitur orationes non quasi ordinem æternæ dispositionis immutantes, sed quasi sub tali ordine etiam ipsæ existentes. Nihil autem prohibet per orationum efficaciam aliquem particularem ordinem alicujus inferioris causæ immutari, Deo faciente, qui omnes supergreditur causas. Unde sub nulla necessitate ordinis alicujus causæ continetur; sed è converso omnis necessitas ordinis inferioris causæ continetur sub ipso quasi ab eo institutus. In quantum ergo per orationem immutatur aliquid de ordine inferiorum causarum instituto à Deo propter orationes piorum, dicitur Deus converti, vel pœnitere, non quod æterna ejus dispositio mutetur, sed quia mutatur aliquis effectus. Unde & Gregor. dicit, quod non mutat Deus consilium, quamvis quandoque mutet sententiam; non tamen illam quæ exprimit dispositionem æternam, sed illam sententiam quæ exprimit ordinem inferiorum causarum, secundum quem Ezechias erat moriturus, vel gens aliqua pro peccatis suis punienda. Talis autem immutatio sententiæ Dei, transumpta locutione, dicitur pœnitentia, in quantum Deus ad pœnitentis similitudinem se habet, cujus est mutare quod fecerat: per quem modum dicitur & metaphorice irasci, in quantum puniendo facit irascentis effectum.

CAPUT XCVII.

Quomodo divinæ providentiæ dispositio habeat rationem.

EX his autem quæ præmissa sunt, manifeste videtur, quod ea quæ sunt per divinam providentiam dispensata, sequuntur aliquam rationem.

Ostensum est enim cap. xci. quod Deus per suam providentiam omnia ordinat in divinam bonitatem sicut in finem; non autem hoc modo quod aliquid divinæ bonitati per ea quæ fiunt, accrescat, sed ut similitudo suæ bonitatis, in quantum possibile est, imprimatur in rebus. Quia vero omnem creaturam substantiam à perfectione divinæ bonitatis deficere necesse est, ad hoc ut perfectius divinæ bonitatis similitudo rebus communicaretur, oportuit esse diversitatem in rebus, ut quod perfecte ab uno aliquo representari non potest, per diversa diversimode perfectiori modo representaretur: nam & homo cum mentis conceptum uno vocali verbo videt sufficienter exprimi non posse, verba diversimode multiplicat

cat ad exprimendam per diversa suæ mentis conceptionem. Et in hoc etiam divinæ perfectionis eminentia considerari potest, quod perfecta bonitas, quæ in Deo est unita, & simpliciter, in creaturis esse non potest nisi secundum modum diversum, & per plura. Res autem per hoc diversæ sunt, eo quod formas habent diversas, à quibus speciem sortiuntur.

Sic igitur ex fine sumitur ratio diversitatis formarum in rebus; ex diversitate autem formarum sumitur ratio ordinis in rebus. Cum enim forma sit secundum quam res habet esse; res autem quælibet, secundum quod habet esse, accedat ad similitudinem Dei, qui est ipsum suum esse simplex: necesse est quod forma nihil sit aliud quam divina similitudo participata in rebus. Unde convenienter Aristoteles in I. Phys. text. com. lxxxv. de forma loquens, dicit, quod est *divinum quoddam, & appetibile*. Similitudo autem ad unum simplex considerata, diversificari non potest nisi secundum quod magis & minus similitudo est propinqua, vel remota. Quanto autem aliquid propinquius ad divinam similitudinem accedit, perfectius est: unde in formis differentia esse non potest nisi per hoc quod una perfectior existit quam alia: propter quod Aristoteles in VIII. Metaph. text. com. x. diffinitiones, per quas naturæ rerum, & formæ signantur, assimilantur numeris, in quibus species variantur per additionem, vel subtractionem unitatis, ut ex hoc detur intelligi quod formarum diversitas diversum gradum perfectionis requirit. Et hoc evidenter apparet naturas rerum speculanti.

Inveniet enim, si quis diligenter consideret, gradum rerum diversitatem compleri: nam supra inanimata corpora inveniet plantas, & super has irrationabilia animalia, & super has intellectuales substantias, & in singulis horum inveniet diversitatem secundum quod quædam sunt aliis perfectiora, in tantum quod ea quæ sunt suprema inferioris generis, videntur propinqua superiori generi, & e converso, sicut animalia immobilia sunt similia plantis: unde & Dionysius vii. cap. de div. Nomin. ait, quod *divina sapientia conjungit fines primorum principis secundorum*. Unde patet quod rerum diversitas existit quod non sint omnia equalia, sed sit ordo in rebus, & gradus. Ex diversitate autem formarum, secundum quas rerum species diversificantur, sequitur & operationum differentia: cum enim unumquodque agat secundum quod est actu (quæ enim sunt in potentia, secundum quod hujusmodi, inveniuntur actionis expertia) est autem unumquodque ens actu per formam; oportet quod operatio rei sequatur formam ipsius. Oportet ergo quod si sint diversæ formæ, habeant diversas operationes. Quia vero per propriam actionem res quælibet ad proprium finem pertingit, necesse est & proprios fines diversificari in rebus, quamvis sit finis ultimus omnibus communis.

Sequitur etiam ex diversitate formarum diversa habitudo materiæ ad res. Cum enim formæ diversæ sint secundum quod quædam sunt aliis perfectiores, sunt inter eas aliqua in tantum perfectæ, quod sunt per se subsistentes, & perfectæ, ad nihil indigentes materiæ fulcimento; quædam vero per se perfecte subsistere non possunt, sed materiæ pro fundamento requirunt, ut sic illud quod subsistit, non sit forma tantum, nec materia tantum, quæ per se non est ens actu, sed compositum ex utroque. Non autem possent materia, & forma ad aliquid unum constituendum convenire, nisi esset aliqua proportio inter ea. Si autem proportionata oportet ea esse, necesse est quod diversis formis diversæ materiæ res-

pondeant: unde fit ut quædam formæ requirant materiam simplicem, quædam vero materiam compositam; & secundum diversas formas diversam partium compositionem oportet esse congruentem ad speciem formæ, & operationem ipsius.

Ex diversa autem habitudine ad materiam sequitur diversitas agentium, & patientium. Cum enim agat unumquodque ratione formæ, patitur vero, & moveatur ratione materiæ; oportet quod illa quorum formæ sunt perfectiores, & minus materiales, agant in illa quæ sunt magis materialia, & quorum formæ sunt imperfectiores.

Ex diversitate autem formarum, & materialium, & agentium sequitur diversitas proprietatum, & accidentium. Cum enim substantia sit causa accidentis, sicut perfectum imparfecti, oportet quod ex diversis principis substantialibus diversa accidentia propria consequantur.

Rursus, cum ex diversis agentibus sint diversæ impressiones in patientibus, oportet quod secundum diversa agentia, diversa sint accidentia quæ ab agentibus imprimuntur.

Patet ergo ex dictis, quod cum per divinam essentiam rebus creatis diversa accidentia, & passiones, & collocationes distribuuntur, non hoc absque ratione accidit.

Hinc est quod sacra Scriptura rerum productionem & gubernationem sapientiæ, & prudentiæ divinæ attribuit: dicitur enim Prov. iiii. 19. *Dominus sapientia fundavit terram, stabilivit cælos prudentia: sapientia illius eruperunt abyssi, & nubes vere concreverunt*: & Sap. viii. 1. dicitur de Dei sapientia, quod *attingit à fine usque ad finem fortiter, & disponit omnia suaviter*: & xi. 21. ejusdem dicitur: *Omnia in mensura, & numero, & pondere disposuisti, Domine*; ut per mensuram quantitatem, sive modum, aut gradum perfectionis uniuscujusque rei intelligamus; per numerum vero diversitatem, & pulchritudinem specierum consequentem ex diversis perfectionis gradibus; per pondus vero inclinationes diversas ad proprios fines, & operationes, & ad propria agentia, & patientia, & accidentia, quæ sequuntur distinctionem specierum.

In prædicto autem ordine, secundum quem ratio divinæ providentiæ attenditur, primum esse diximus divinam bonitatem, quasi ultimum finem, qui est primum principium in agendis; dehinc vero rerum numerositatem, ad quam constituendam necesse est gradus diversos in formis, & materiis, & agentibus, & patientibus, & actionibus, & accidentibus esse. Sicut ergo prima ratio divinæ providentiæ simpliciter est divina bonitas, ita prima ratio in creaturis est earum numerositas, ad cuius conservationem, & constitutionem omnia alia ordinari videntur. Et secundum hoc videtur esse rationabiliter à Boetio dictum in principio suæ Arithmetice, quod *omnia quæcumque à primæva rerum natura constituta sunt, ex numerorum videntur ratione esse formata*.

Est autem considerandum, quod operativa ratio, & speculativa, partim quidem conveniunt, & partim differunt. Conveniunt quidem in hoc quod sicut ratio speculativa incipit ab aliquo principio, & per media devenit ad conclusionem intentionem; ita ratio operativa incipit ab aliquo principio, & per aliqua media devenit ad operationem, vel operatum quod intenditur. Principium autem in speculativis est forma, & quod quid est; in operativis vero finis, quod quandoque est forma, quandoque aliquid aliud. Principium etiam in speculativis semper oportet esse ne-

C A P U T XCVIII.

(1) *Quomodo Deus possit, aut non possit facere præter ordinem suæ providentiæ.*

EX præmissis autem accipi potest duplicis ordinis consideratio. Quorum unus quidem dependet ex prima omnium causa, unde & omnia complectitur; alius particularis, qui ex aliqua causa creata dependet, & continet illa quæ causæ illi subduntur: & hic quidem multiplex est, secundum diversitatem causarum quæ inter creaturas inveniuntur; unus tamen eorum sub altero continetur, sicut & causarum una sub altera existit: unde oportet quod omnes particulares ordines sub illo universali ordine contineantur, & ab illo descendant, qui inveniuntur in rebus, secundum quod à prima causa dependent. Hujusmodi exemplum in politicis considerari potest. Nam omnes domestici unius patrisfamilias ordinem quemdam ad invicem habent, secundum quod ei subduntur. Rursus autem tam ipse paterfamilias, quam omnes alii qui sunt suæ civitatis, ordinem quemdam ad invicem habent, & ad principem civitatis, qui iterum cum omnibus qui sunt in regno, aliquem ordinem habet ad Regem.

Ordinem autem universalem, secundum quem omnia ex divina providentiæ ordinantur, possumus considerare dupliciter, scilicet quantum ad res quæ subduntur ordini, & quantum ad ordinis rationem, quæ ex principio ordinis dependet. Oportet enim est autem in secundo Lib. cap. xxi. quod res ipsæ quæ à Deo sub ordine ponuntur, proveniunt ab ipso non sicut ab agente per necessitatem naturæ, vel cuiuscumque alterius, sed ex simplici voluntate, maxime quantum ad primam rerum institutionem. Relinquitur ergo quod præter ea quæ sub ordine divinæ providentiæ cadunt, Deus aliqua facere potest; non autem est ejus virtus ad has vel illas res obligata. Si autem consideremus prædictum ordinem quantum ad rationem à principio dependentem, sic præter ordinem illum Deus facere non potest: ordo enim ille procedit, ut dictum est cap. præc. ex scientia, & voluntate Dei omnia ordinante in suam bonitatem, sicut in finem. Non est autem possibile quod Deus aliquid faciat quod non sit ab eo volitum, cum creaturæ ab ipso non procedant naturaliter, sed per voluntatem, ut ostensum est Lib. II. c. xxi. Neque etiam est possibile ab eo aliquid fieri quod ejus scientia non comprehendatur, quum voluntas esse non possit nisi de aliquo noto. Neque iterum est possibile quod in creaturis aliquid faciat quod in suam bonitatem non sit ordinatum sicut in finem, quum sua bonitas sit proprium objectum voluntatis ipsius. Similiter autem quum Deus sit omnino immutabilis, impossibile est quod aliquid velit quod prius noluerit, aut aliquid de novo incipiat scire, vel in suam ordinem bonitatem. Nihil igitur Deus facere potest quin sub ordine suæ providentiæ cadat, sicut non potest aliquid facere quod ejus operationi non subdatur; potest tamen alia facere quam ea quæ subduntur ejus providentiæ, vel operationi, si absolute consideretur ejus potestas; sed nec potest facere aliqua quæ sub ordine providentiæ ipsius ab æterno non fuerunt, eo quod mutabilis esse non potest.

Hanc autem distinctionem quidam non considerantes in diversos errores inciderunt. Quidam enim im-

necessarium; in operativis autem quandoque quidem est necessarium, quandoque autem non: necessarium enim est hominem velle felicitatem ut finem; non necessarium autem velle domus ædificationem. Similiter in demonstrativis semper posteriora ad priora de necessitate sequuntur; non autem in operativis semper, sed tunc solum quando ad finem non nisi per hanc viam perveniri potest; sicut necessarium est volenti ædificare domum quod quærat ligna; sed quod quærat abietina ligna, hoc ex simplici voluntate ipsius dependet, non autem ex ratione domus ædificandæ. Sic igitur quod Deus suam bonitatem amet, hoc necessarium est; sed ex hoc non necessario sequitur quod per creaturam representetur, cum sine hoc divina bonitas sit perfecta. Unde quod creaturæ in esse producantur, etsi ex ratione divinæ bonitatis originem habeat, tamen ex simplici Dei voluntate dependet. Supposito autem quod Deus creaturis suam bonitatem communicare, secundum quod est possibile, velit per similitudinis modum, ex hoc rationem accipit quod sint creaturæ diversæ; non autem ex necessitate sequitur quod secundum hanc vel illam perfectionis mensuram, aut secundum hunc vel illum numerum rerum. Supposito autem ex divina voluntate quod hunc numerum in rebus statuere velit, & hanc unicuique rei perfectionis mensuram, ex hoc rationem accipit quod habeat formam talem, & materiam talem: & similiter in omnibus patet.

Manifestum igitur fit quod divina providentiæ secundum rationem quamdam res dispensat, & tamen hæc ratio sumitur ex dispositione voluntatis divinæ. Sic igitur per præmissa duplex error excluditur, eorum scilicet qui credunt quod omnia simplicem voluntatem sequantur absque ratione: qui est error loquentium in lege Saracorum, ut Rabbi Moyses dicit: secundum quos nulla differentia est quod ignis calefaciat, & intrigidet, nisi quia Deus ita vult. Excluditur etiam error eorum qui dicunt, causarum ordinem ex divina providentiæ secundum modum necessitatis provenire. Quorum utrumque patet esse falsum ex dictis.

Sunt autem quædam verba sacre Scripturæ quæ videntur omnia simplici voluntati Dei attribueri: quæ non dicuntur ad hoc ut ratio tollatur à providentiæ dispensatione, sed ut omnium primum principium Dei voluntas ostendatur, sicut jam dictum est; sicut illud Psalm. cxxxiv. 6. *Omnia quæcumque voluit, Dominus fecit*: & Job ix. 12. *Quis dicere ei potest, cur ita facis?* & Rom. ix. 19. *Voluntati enim ejus quis resistit?* & Augustinus dicit III. de Trinit. cap. iiii. & vi. *Non nisi Dei voluntas causa prima sanitatis, & legitudinis, præmiorum, atque pœnarum, gratiarum, atque retributionum*. Sic ergo cum quæritur propter quid de aliquo effectu naturali, possumus reddere rationem ex aliqua proxima causa; dum tamen sicut in primam causam reducamus omnia in voluntatem divinam; sicut si quærat, quare lignum est calefactum ad præsentiam ignis, dicitur, quod calefactio est naturalis actio ignis; hoc autem, quia calor est proprium accidens ejus; hoc autem consequitur propriam formam ejus; & sic inde quousque pervenitur ad divinam voluntatem. Unde si quis responderet quærenti, quare lignum calefactum est, quia Deus voluit; convenienter quidem responderet, si intendit reducere quæstionem in primam causam; inconvenienter vero, si intendit omnes alias excludere causas.

(1) *Al. Quomodo (forte utrum, vel quod) Deus possit facere præter ordinem suæ providentiæ, & quomodo.*